

RPO-599423/08

Warszawa, dnia 3 listopada 2008 r.

RPO-599423-VII-1106-08/JJ

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPEŁ.	2008 -11- 03
ZAL.	NR. 1184835

Informacja
o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Schronisku dla Nieletnich w Szczecinie

1. Wprowadzenie.

W dniu 9 października 2008 r., przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili wizytację w Schronisku dla Nieletnich w Szczecinie, ul. Modra 11, dalej zwanym Schroniskiem lub placówką. Pracownicy Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego w składzie: Przemysław Kazimirski – specjalista, prawnik, Marcin Mazur – starszy radca, prawnik, Agnieszka Żygas – referent prawny, prawnik, Justyna Józwiak – radca, politolog oraz Bogumił Furche – referent prawny z Zespołu Terenowego Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Gdańsku, prawnik, zbadali stan przestrzegania praw wychowanków, w tym w szczególności ochrony nieletnich przed okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem i karaniem.

W ramach wizytacji zapobiegawczej Krajowego Mechanizmu Prewencji w Schronisku dokonano następujących czynności:

- przeprowadzono rozmowę z Panem mgr Markiem Kwiatkowskim - dyrektorem Schroniska oraz mgr Grzegorzem Szostakiem – kierownikiem internatu Schroniska;

- dokonano oglądu terenu Schroniska oraz pomieszczeń użytkowanych przez wychowanków tj.: izb mieszkalnych, świetlic i łazien w internacie, izbę przejściową, izbę izolacyjną, szkołę, warsztatów, gabinet lekarski i stomatologiczny, izbę chorych, kuchnię i jadalnię oraz kaplicę;
- przeprowadzono rozmowy „w cztery oczy” z 8 wychowankami (ok. 33,3% ogółu wychowanków);
- przeanalizowano następującą dokumentację placówki: akta osobowe wychowanków, Dzienniki zajęć wychowawczych, Księgę nagród i środków dyscyplinujących, Protokoły z zastosowania środków przymusu bezpośredniego, Księgę ewidencji wychowanków w izbie przejściowej i izbie izolacyjnej, Księgę ewidencji ucieczek, Roczny plan pracy dydaktyczno – wychowawczej i opiekuńczej na rok 2008/2009, Plan pracy opiekuńczo – wychowawczej internatu, Program Profilaktyczny. Ponadto po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Regulamin Schroniska dla Nieletnich w Szczecinie, Regulamin Internatu, Plan pracy na rok 2008/2009 grup I - V, Rozkład zajęć wychowanka w poszczególnych dniach (odrębny w poniedziałki, od wtorku do piątku, w dni świąteczne i wolne od nauki, w soboty), Regulamin izby przejściowej i izby izolacyjnej, Regulamin palenia papierosów, Zestawienie sposobu załatwiania skarg i wniosków w 2007 r., Sprawozdania Sądu Okręgowego w Szczecinie z kontroli Schroniska Dla Nieletnich w Szczecinie w 2008 r., Protokoły Kontroli Sanitarnej z 2007 r. oraz Protokół Państwowej Inspekcji Pracy z 2008 r.

W oparciu o powyższe czynności pracownicy Biura Rzecznika sformułowali i przekazali Dyrektorowi Schroniska wstępne ustalenia, a następnie wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

2. Charakterystyka placówki

Zgodnie z zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie utworzenia schronisk dla nieletnich i zakładów poprawczych oraz określenia

ich rodzajów i limitów miejsc (Dz. Urz. MS z 2004 r. Nr 6, poz. 20 z późn. zm), wizytowana placówka jest Schroniskiem zwykłym dla chłopców z limitem miejsc 53. W dniu wizytacji w placówce przebywało 24 nieletnich w wieku 13 – 17 lat, najczęściej osadzanych za czyny karalne: przeciwko mieniu (78%), przeciwko zdrowiu i życiu (13%), przeciwko wolności i obyczajowości (9%). Około 48% wyżej wymienionych czynów nieletni popełnili w grupie rówieśniczej. Przepięstwa grupowe z osobami dorosłymi wystąpiły w 15%, zaś przy współudziale drugiej nieletniej osoby w ok. 17% przypadków. Indywidualnie czynów karalnych wychowankowie Schroniska dokonali w ok. 20% przypadków.

Wychowankowie Schroniska dla Nieletnich w Szczecinie w 34% wywodzą się z rodzin charakteryzujących się niewydolnością wychowawczą, w 54% są to rodziny obciążone patologią, a w 13% przypadków to rodziny funkcjonujące prawidłowo.

Nieletni umieszczani są w placówce na podstawie odpisu orzeczenia o umieszczeniu w schronisku oraz nakazu przyjęcia.

Regulamin Schroniska dla Nieletnich w Szczecinie podaje, iż zadaniem Schroniska jest:

1. Zapewnienie pozostawania nieletniego do dyspozycji organu, który wydał postanowienie o umieszczeniu.
2. Zapobieganie działaniom, które mogłyby utrudnić postępowanie prowadzone w sprawie nieletniego przez sąd lub inny organ do tego upoważniony.
3. Opracowanie diagnozy nieletniego i jego sytuacji oraz inicjowanie jego resocjalizacji, współdziałając w tym zakresie z rodziną nieletniego, organizacjami społecznymi, ośrodkami pomocy społecznej, właściwymi organami administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz innymi osobami.

W Schronisku wychowankom organizuje się zajęcia szkolne, warsztatowe i zapewnia się im czas wolny i wypoczynek. Dla wychowanków z zaburzeniami w rozwoju i opóźnieniami w nauce organizuje się zajęcia korekcyjno – wyrównawcze.

Szkoła w Schronisku umożliwia kontynuowanie nauki i zdobycie zawodu. W warsztatach szkolnych prowadzone są zajęcia praktyczne, które mają na celu

określenie uzdolnień wychowanka i przysposobienie go do przyszłej pracy zawodowej.

Na terenie internatu funkcjonuje pięć grup, do których wychowankowie są kierowani z uwzględnieniem: wieku, stopnia zdemoralizowania, rozwoju psychicznego i fizycznego, czasu pobytu w placówce. Grupa wychowawcza liczy średnio 10 wychowanków i prowadzona jest przez 1 wychowawcę. W dniu wizytacji, ze względu na małą liczbę wychowanków, funkcjonowały tylko trzy grupy wychowawcze. Wychowankowie przebywają w placówce średnio ok. 6 miesięcy, jednakże zdarzają się pojedyncze przypadki, kiedy to nieletni przebywa w placówce ok. 2 lat.

Dyrektor placówki, biorąc pod uwagę: czas pobytu nieletniego w Schronisku, rodzaj czynu, za który jest osadzony oraz jego zachowanie w placówce, może wystąpić do właściwego organu, do którego dyspozycji nieletni pozostaje, z wnioskiem o wyrażenie zgody na udział w zajęciach zorganizowanych pod opieką wychowawcy na zewnątrz Schroniska. Każdego miesiąca grupa ok. 6 wychowanków otrzymuje na to zgodę.

Nieletni korzystają w czasie pobytu w placówce także z przepustek i urlopów – głównie w okresie świąt i wakacji. Ocena ich zachowania w środowisku rodzinnym jest uzupełnieniem diagnozy nieletniego dołączanej do jego dokumentacji osobopoznawczej, która pozostaje w Schronisku i jest wykorzystywana w procesie resocjalizacji nieletniego, podjętym we właściwym zakładzie poprawczym.

3. Ogląd placówki.

Przeprowadzono ogląd całego terenu Schroniska, jego budynków i pomieszczeń. Uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły stwierdzić, że:

- a) na terenie Schroniska funkcjonują: sześcioletnia Szkoła Podstawowa Nr 75, Gimnazjum Nr 41, Zasadnicza Szkoła Zawodowa kształcąca w zawodzie ślusarz,

stolarz. W dniu wizytacji w szkole podstawowej było 16 uczniów, w gimnazjum - 6, a w szkole zawodowej - 2 uczniów. W ramach szkoły zwizytowane zostały poszczególne sale lekcyjne.

Szkoły realizują cele i zadania wynikające z przepisów prawa, określonych w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn. Dz. U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 z późn. zm). Pracę szkół regulują stosowne statuty;

- b)** w skład kadry wchodzi: 10 nauczycieli pracujących w szkole, 7 nauczycieli zawodu, 17 wychowawców, zespół diagnostyczny: 2 psychologów, pedagog, psychiatra. Obsada dzienna składa się z 2 strażników (praca w godzinach 8.00 - 20.00) i 5 wychowawców (praca w godzinach 14.00 - 22.00), zaś obsada nocna - 2-3 strażników (w godzinach 20.00 - 8.00) oraz 1 wychowawca (w godzinach 22.00 - 8.00);
- c)** warsztaty szkolne usytuowano w wydzielonym budynku na terenie Schroniska. W części warsztatowej znajdują się pracownie: ślusarska, murarska, obróbki mechanicznej metali, obróbki ręcznej ślusarni, stolarnia mechaniczna, kuźnia. Pracownie wyposażone są w niezbędny sprzęt. Instrukcje obsługi poszczególnych maszyn oraz zasady BHP i Regulaminy pracowni zamieszczone są w widocznych miejscach. Brakuje jednak regulaminu w pracowniach budowlano - murarskiej oraz obróbki ręcznej drewna. Wszystkie pracownie wyposażono w szafki na ubrania oraz zlewozmywak. Pierwsze 6 tygodni uczestniczenia nieletniego w warsztatach jest traktowane jako okres diagnostyczny, po upływie którego podejmuje się decyzje, w którym kierunku powinien się kształcić. Pomocny w podjęciu tejże decyzji jest również arkusz przydatności zawodowej, wypełniany przez wychowanka;
- d)** każda z grup wychowawczych internatu ma do dyspozycji: pomieszczenia mieszkalne (wyposażone w podstawowy sprzęt kwatermistrzowski), toalety i prysznice, świetlica, w której chłopcy codziennie odrabiają lekcje. W głównym holu internatu w gablocie wywieszono są regulaminy oraz adresy osób i instytucji odwoławczych. Przedstawiciele Biura Rzecznika podczas oglądu zauważyli, że w kabinach prysznicowych nie ma zasłon. W większości toalet brakuje drzwi. Stan wyżej wymienionych pomieszczeń mieszkalnych jest zadowalający;

- e) w gabinecie lekarskim i stomatologicznym zatrudnieniowych jest: 3 lekarzy (każdy na 0,5 etatu), internista, stomatolog i psychiatra. Placówka na mocy odpowiedniego porozumienia współpracuje ze Szpitalem MSWiA w Szczecinie. W bieżącym roku w ok. 10 przypadkach konsultacji medycznych dokonano poza terenem Schroniska;
- f) z informacji uzyskanych od pielęgniarki Schroniska w roku 2008 (do 30 września) samouszkodzeń dokonało 4 wychowanków. W latach poprzednich sytuacja w tym zakresie przedstawiała się następująco: w 2006 r. samouszkodzeń dokonało 11 wychowanków, w 2007 r. – 30 wychowanków (w tym 15 tatuauży);
- g) z relacji pedagoga wynika, iż w placówce prowadzone są zajęcia psychoedukacyjne dla rodziców. W ramach pedagogizacji rodziców na terenie Schroniska w ciągu tego roku organizowane były zajęcia pt.: „Przemoc w rodzinie i jej skutki dla funkcjonowania dziecka”, „Gdzie szukać pomocy w przypadku, gdy jesteśmy narażeni na przemoc”. Organizowane są również tzw. dni spotkań rodzinnych, podczas których każdy z zainteresowanych rodziców może przyjść i porozmawiać na temat sytuacji swojego dziecka;
- h) w placówce funkcjonuje jedna dwuosobowa izba chorych. Jest to pomieszczenie monitorowane. W dniu wizytacji nie przebywał w niej żaden z wychowanków;
- i) na terenie Schroniska znajduje się jedna trzyosobowa izba przejściowa, wyposażona w odpowiednią liczbę łóżek, stół i 2 krzesła. Pomieszczenie jest monitorowane. Zasady pobytu w izbie przejściowej zawarte są w oddzielnym Regulaminie izby przejściowej. Bezpośredni nadzór nad izbą przejściową sprawuje strażnik pełniący dyżur. Cisza nocna obowiązuje w godzinach 22.00 – 6.00. W ciągu dnia wychowankom nie wolno spać. Do dyspozycji nieletnich umieszczonych w izbie przejściowej pozostaje telewizor, radio, prasa i gry świetlicowe. W czasie pobytu w tej izbie wychowanek nie otrzymuje listów i paczek. Przedstawiciele Biura nie odnotowali sytuacji umieszczania nieletniego w izbie przejściowej w trybie § 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. Nr 124, poz. 1359, dalej zwanego rozporządzeniem) oraz wykorzystywanie tego pomieszczenia jako kary. Funkcjonowanie w Schronisku

tylko jednej izby przejściowej może doprowadzić do sytuacji, w której nieletni umieszczony w schronisku po raz pierwszy będzie przebywał z nieletnim umieszczonym w niej po samowolnie przedłużonej przepustce, po ucieczce lub z nieletnim przeniesionym z innego schroniska, co jest sprzeczne z § 51 pkt 4 rozporządzenia;

- j)** w placówce jest jedna izba izolacyjna. Zasady pobytu nieletniego w tej izbie określone są w odrębnym Regulaminie. Pomieszczenie jest dźwiękochłonne, odpowiednio oświetlone, wyposażone w ogrzewanie podłogowe. W izbie izolacyjnej znajduje się tylko materac i pościel. W tym miejscu należy zauważyć, iż wyposażenie izby izolacyjnej nie znajduje odzwierciedlenia w obowiązujących przepisach, bowiem § 5 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 1 lutego 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia środków przymusu bezpośredniego wobec nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii (Dz. U. Nr 25, poz. 203) jasno określa, że: „Umieszczenie w izbie izolacyjnej polega na odosobnieniu nieletniego w pomieszczeniu dźwiękochłonnym, ogrzany i oświetlonym, którego wyposażenie stanowią przymocowane do podłogi: stół, krzesło i łóżko”. W dniu wizytacji w izbie izolacyjnej nie przebywał żaden z wychowanków;
- k)** największym pomieszczeniem w Schronisku jest jadalnia, w której odbywają się także imprezy okolicznościowe. Kuchnia wraz z zapleczem wyposażona jest w odpowiedni sprzęt. Próbkę z posiłków przechowywane są w lodówce przez 48 godzin;
- l)** w obszarze zamieszkania Grupy II mieści się kaplica, w której systematycznie odprawiana jest Msza Święta;
- m)** na terenie Schroniska jest boisko do piłki nożnej i do koszykówki oraz zadaszone patio, wyposażone w ławki. W placówce nie ma sali gimnastycznej;
- n)** obiekt placówki monitorowany jest za pomocą 36 kamer;
- o)** na terenie schroniska można palić papierosy. Zasady palenia papierosów określone są w Regulaminie palenia, według którego palić mogą osoby, które: ukończyły 16 lat, zgromadziły minimum 80 punktów (według obowiązującego w placówce

systemu punktowania) oraz posiadają zgodę rodziców lub opiekunów na palenie papierosów. Palić można tylko w ściśle określonych miejscach, wyodrębnionych na terenie placówki. Na palenie papierosów wychowanek musi każdorazowo uzyskać zgodę wychowawcy.

4. Rozmowy przeprowadzone z wychowankami.

Rozmowy kwestionariuszowe, z dobranymi losowo wychowankami przebywającymi w Schronisku, zostały przeprowadzone w odrębnym pomieszczeniu, bez udziału pracowników placówki. Łącznie przeprowadzono w tym trybie 8 rozmów z wychowankami.

Ponadto, przedstawiciele Biura Rzecznika przeprowadzili krótkie rozmowy z nieletnimi w trakcie wizytacji pomieszczeń warsztatowych.

Przeprowadzone rozmowy dostarczyły opinii w przedmiocie przestrzegania podstawowych praw osób przebywających w Schronisku i atmosfery panującej w nim.

Zgłoszone uwagi dotyczyły następujących kwestii:

- 1) w zakresie **warunków bytowych**: braku zasłonek w kabinach prysznicowych oraz drzwi w toaletach;
- 2) w zakresie **wyżywienia**: zbyt małych porcji jedzenia;
- 3) w zakresie **stosowania środków dyscyplinarnych**: stosowania kar, takich jak: dodatkowy dyżur polegający na sprzątnięciu pomieszczeń internatu, zakaz opuszczania Schroniska i otrzymywania przepustek, zawiadomienie sądu o złym zachowaniu;
- 4) w zakresie **prowadzenia korespondencji i rozmów telefonicznych**: brak możliwości wykonania przez wychowanka telefonu do rodziców. Zasadą w placówce jest to, że rodzice telefonują do dziecka;
- 5) w zakresie **zajęć sportowych i spędzania czasu na wolnym powietrzu**: zbyt rzadkiego wychodzenia na świeże powietrze. Dyrektor placówki wyjaśnił przedstawicielom Biura, iż częstotliwość wychodzenia na powietrze uzależniona

jest od ilości strażników pełniących dyżur - jeśli jest tylko jeden strażnik wychowankowie nie wychodzą na zewnątrz budynku, gdyż istnieje wówczas większe ryzyko ucieczki nieletniego.

Podczas indywidualnych rozmów z wychowankami Zakładu siedmiu z nich zgłosiło, że pobyt w placówce zmienił ich na korzyść, jedna osoba odpowiedziała, że zmieniła się na niekorzyść;

Wśród odpowiedzi na pytanie: „Co wychowanek chciałby zmienić w placówce, gdyby mógł?” najczęściej padały następujące odpowiedzi: częściej wychodzić na dwór, częstsze przepustki, możliwość używania prywatnej odzieży, dłuższe widzenia, możliwość posiadania własnych komputerów.

5. Ocena sposobu traktowania wychowanków.

Z informacji uzyskanych od Dyrektora Schroniska wynika, iż w placówce nie sporządza się systematycznie zestawień dotyczących: postępowań dyscyplinarnych przeciwko kadrze jednostki, zawiadomień o przestępstwie, postępowań sądowych przeciwko jednostce i jej kadrze. W tym zakresie przedstawiciele Biura Rzecznika w dniu wizytacji otrzymali od Dyrektora Schroniska wyłącznie informację pt. „Zestawienie sposobu załatwiania skarg i wniosków w 2007 r. dot. Zakładów Poprawczych i Schronisk dla Nieletnich”. Na podstawie tego dokumentu stwierdzono, iż w 2007 r. wpłynęły 4 skargi o następującej treści:

- jedna skarga od związków zawodowych do Państwowej Inspekcji Pracy na łamanie praw pracowniczych przez dyrektora;

- dwie skargi na niedozwolone metody wychowawcze zastosowane przez wychowawcę – w obydwu przypadkach o sprawie poinformowano Prezesa Sądu Okręgowego w Szczecinie i skierowano skargi do Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Województwie Zachodniopomorskim. Rzecznik Dyscyplinarny postępowanie umorzył z powodu niewystarczających zarzutów;

- skarga dziadka wychowanka, dotycząca pobicia wnuka przez kolegów – stwierdzono, iż wydarzenie takie nie miało miejsca. Nieletni wprowadził w błąd opiekunów.

Z analizy kwestionariuszy rozmów z wychowankami oraz z bezpośrednich rozmów przeprowadzonych z pracownikami Schroniska wynika, że na terenie placówki nie funkcjonuje „drugie życie”. Większość wychowanków, z którymi przeprowadzono rozmowy indywidualne deklaruje, że nie uczestniczy w „drugim życiu” i przebywając w Schronisku nie doznało przykrości ze strony kolegów. Większość chłopców również dobrze oceniło pracę nauczycieli oraz wychowawców, którzy okazują chęć pomocy i do których można się zwrócić w każdej sprawie bez żadnych obaw. Prawie wszyscy wychowankowie stwierdzili, że w placówce szanuje się ich prawa do wypowiedzania się w swoich sprawach oraz do organizowania się. W związku z powyższym można stwierdzić, iż atmosfera wśród wychowanków jest dobra, a stosunki pomiędzy nimi a pracownikami placówki - właściwe.

Ogląd pomieszczeń Schroniska, poczyniony przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich, pozwala na stwierdzenie, iż warunki bytowe w placówce generalnie są dobre. Wyjątek w tej mierze stanowi brak przysłon prysznicowych oraz drzwi w toaletach. W ocenie wizytujących, taki stan techniczny urządzeń może prowadzić do poniżającego traktowania, wszak kąpiel i załatwianie potrzeb fizjologicznych ma miejsce w okolicznościach nie zachowania prywatności i intymności.

6. Dokumentacja placówki.

Po przeanalizowaniu tekstu Regulaminu Schroniska dla Nieletnich w Szczecinie, regulującego funkcjonowanie nieletnich w placówce, nie stwierdzono jego niezgodności z normami prawnymi. Przedstawiciele Biura odnotowali brak egzemplarzy Regulaminu w poszczególnych grupach, co uniemożliwia wychowankom stały dostęp do niego. Nieprzekonywujące jest stanowisko Dyrektora, który wyjaśnił, iż każdy z wychowanków zapoznawany jest z treścią Regulaminu podczas przyjęcia do placówki, w związku z tym nie widzi potrzeby umieszczania go w każdej grupie.

Analizując Księgę ewidencji wychowanków umieszczonych w izbie izolacyjnej (od 2.02.2007) stwierdza się, iż w 2007 r. było w niej umieszczonych 7 nieletnich, zaś w 2008 r. odnotowano 5 takich przypadków (głównie z powodu stosowania agresji fizycznej). W Księdze nie odnotowano przypadków świadczących o umieszczeniu w izbie izolacyjnej nieletniego na czas dłuższy niż przewidują przepisy ustawy. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 lutego 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia środków przymusu bezpośredniego wobec nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, „stan fizyczny i zachowanie nieletniego umieszczonego w izbie izolacyjnej podlega systematycznemu sprawdzaniu. Sprawdzenia tego dokonuje odpowiednio przeszkolony pracownik, wyznaczony przez dyrektora, nie rzadziej niż co 15 minut” (§ 7 pkt 2) – w Księdze prowadzonej przez Schronisko odnotowane były jedynie daty kontroli, brakowało zaś godziny. W związku z tym, przedstawiciele Biura Rzecznika nie mogli ustalić, czy nieletni umieszczony w izbie izolacyjnej poddawany był regularnemu sprawdzaniu, o którym mowa w wyżej wymienionym rozporządzeniu.

Szczegółowej analizie poddano również Książkę ewidencji wychowanków umieszczonych w izbie przejściowej (w okresie 20.06.2008 – 9.10.2008 r.). W tym czasie odnotowanych zostało 14 przypadków umieszczenia w tej izbie. Analizując Księgę nie odnotowano sytuacji, w której nieletni przebywałby w izbie przejściowej z powodów innych niż określone w § 51 rozporządzenia.

Przedstawiciele Biura Rzecznika zapoznali się z Księgą Nagród i Środków Dyscyplinarnych (w okresie 11.10.2006 – 9.10.2008). Z analizy tego dokumentu wynika, iż znacznie częściej stosowane są nagrody, głównie w postaci: zgody na noszenie prywatnej odzieży, zezwolenia na rozmowę telefoniczną na koszt schroniska w obecności wychowawcy, przyznania nagrody pieniężnej. Wśród środków dyscyplinarnych najczęściej stosowane były: cofnięcie zgody na noszenie własnej odzieży, nagana, upomnienie, zawiadomienie sądu o niewłaściwym zachowaniu nieletniego.

Księga ewidencji ucieczek informuje, iż od 11.10.2006 r. miało miejsce 19 ucieczek nieletnich ze Schroniska. W 2008 r. odnotowano 5 takich sytuacji. Do ucieczek w 2008 r. najczęściej dochodziło podczas dodatkowych dyżurów porządkowych, podczas zajęć sportowo - rekreacyjnych na boisku oraz podczas zajęć warsztatowych. Analizując dokumentację przedstawiciele Biura Rzecznika zauważyli, iż brak jest jednolitej praktyki w zakresie sporządzania raportów o wypadkach nadzwyczajnych, tzn. niektóre z nich zawierają tylko zawiadomienie prezesa sądu okręgowego i Ministerstwa Sprawiedliwości, inne zawiadomienie policji, w niektórych są zawiadomienia do obydwu wymienionych wcześniej instytucji.

Osoby wizytujące zapoznały się również z Dziennikiem zajęć wychowawczych, w którym szczegółowo opisane są tygodniowe założenia wychowawcze i realizacja planu pracy. Każda grupa posiada odrębny plan pracy dydaktyczno – wychowawczej, zawierający główne cele i zadania oraz sposoby ich realizacji.

Z Informacji o działalności kół zainteresowań funkcjonujących w Schronisku dla Nieletnich w Szczecinie wynika, iż na terenie placówki prowadzone są zajęcia w zakresie:

- rekreacji fizycznej – gimnastyka poranna, gry i zabawy ruchowe, gry zespołowe, turystyka;
- rekreacji twórczej – zajęcia plastyczne i politechniczne;
- rekreacji kulturalno – oświatowej – czytelnictwo, rozrywki umysłowe, film i teatr, imprezy kulturalne i rozrywkowe, spotkania z ciekawymi ludźmi;
- koło komputerowe;
- koło kabaretowo – teatralne;

Pracownicy Biura Rzecznika zapoznali się również z Programem Profilaktycznym placówki. Po przeczytaniu jego treści należy stwierdzić, iż jest on realizowany w sposób rzetelny i ciekawy, oparty o scenariusze zajęć do realizacji profilaktyki agresji i uzależnień.

Przeanalizowano także 8 akt osobowych wychowanków. W części A akt nieletnich znajduje się nakaz przyjęcia oraz postanowienie o umieszczeniu w

schronisku oraz pouczenie nowo doprowadzonego wychowanka do schroniska. Każdy z wychowanków posiada indywidualny arkusz, w którym w sposób szczegółowy przedstawiona jest jego sytuacja rodzinno – wychowawcza, opóźnienia szkolne, uwagi dotyczące zachowania wychowanka w internacie (wypełniane przez wychowawcę), uwagi dotyczące nauki i zachowania w szkole (wypełniane przez nauczyciela), uwagi dotyczące nauki zawodu i zachowania podczas zajęć warsztatowych (wypełniane przez nauczyciela zawodu). Część B zawiera wszelkie opinie z poradni, kwestionariusze dotyczące wychowanka, arkusze ocen. Osoby wizytujące uznały, że dokumentacja nieletnich jest prowadzona rzetelnie i zgodnie z przepisami prawnymi.

7. Wnioski i zalecenia

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwoliły uznać, że - generalnie rzecz biorąc – w Schronisku dla Nieletnich w Szczecinie przestrzegane są prawa nieletnich.

Po przeanalizowaniu dokumentacji zebranej podczas wizytacji Schroniska oraz wysłuchaniu wychowanków i pracowników placówki stwierdzono, że w celu poprawy stanu przestrzegania praw przysługujących nieletnim należy:

- wyposażyć kabiny natryskowe w zasłony;
- zamontować drzwi we wszystkich toaletach;
- wyposażyć izbę izolacyjną w odpowiedni sprzęt kwatermistrzowski, przewidziany w przepisach powszechnie obowiązującego prawa ;
- zapewnić wychowankom, w miarę możliwości, codzienny pobyt na świeżym powietrzu. Ograniczanie dostępu do świeżego powietrza jest sprzeczne z Zaleceniami „Europejskich Zasad w sprawie Nieletnich Sprawców Przepstępstw będących podmiotem Sankcji i Środków” (Strasburg, 4 kwietnia 2008). W brzmieniu reguły 82 „Wszystkim nieletnim pozbawionym wolności przysługuje prawo do regularnych ćwiczeń na świeżym powietrzu, przynajmniej dwie godziny każdego dnia”. W krajowych przepisach nie ma unormowań prawnych, które gwarantowałyby nieletniemu codzienny dostęp do zajęć na świeżym powietrzu. Ich zapewnienie należy jednak uznać za niezbędne, biorąc pod uwagę

potrzeby rozwoju psycho – fizycznego młodego człowieka, a także konieczność rozładowania złych emocji w przypadku młodzieży niedostosowanej. Należy zatem jak najszybciej uregulować tą kwestię w polskim ustawodawstwie, dzięki czemu dostęp do świeżego powietrza byłby wyraźnie określonym prawem nieletniego (tak jak w przypadku dorosłych pozbawionych wolności), a nie tylko przywilejem;

- zadbać o zaopatrzenie każdej grupy w Regulamin placówki, by tym samym udostępnić wychowankom stały dostęp do niego;
- rozważyć dokonanie zmian w Regulaminie palenia papierosów, celem wyeliminowania sytuacji umożliwiających palenie papierosów wychowankom poniżej 18 roku życia;
- prowadzić w sposób dokładny Księgę ewidencji wychowanków umieszczonych w izbie izolacyjnej, w szczególności precyzyjnie określać daty i godziny systematycznego sprawdzania nieletniego umieszczonego w izbie izolacyjnej;
- dążyć do wprowadzenia jednolitej praktyki w zakresie dołączenia do raportu o wypadku nadzwyczajnym zawiadomienia prezesa sądu okręgowego i Ministerstwa Sprawiedliwości;
- zadbać o zamieszczenie regulaminów we wszystkich pracowniach warsztatowych.

Pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich oczekują, że Dyrektor Schroniska dla Nieletnich w Szczecinie oraz organy nadrzędne odniosą się do sformułowanych w niniejszej Informacji uwag i wniosków, dotyczących działalności placówki.

mgr Marcin Mazur
Starszy radca

mgr Przemysław Kazimirski
Specjalista

Monika Górcwald

mgr Agnieszka Zygas
Referent prawny